

Έρευνα και ανάπτυξη στην Ευρώπη

Του Δημητρίου Α. Κυριακίδη

Είναι γνωστοί οι ποσοτικοί και ποιοτικοί στόχοι που έχει θέσει η πολιτική της Λισσαβώνας (αύξηση της εγχώριας δαπάνης για έρευνα στο 3% του ΑΕΠ, με συμμετοχή κατά τα 2/3 από τη βιομηχανία). Είναι, επίσης, γνωστό, ότι με τον τρόπο αυτό επιδιώκεται η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης σε σχέση με τις ΗΠΑ και τις ανερχόμενες ασιατικές οικονομίες.

Πράγματι, συγκρίνοντας το ποσό των δαπανών για έρευνα στις ευρωπαϊκές χώρες, με το αντίστοιχο των ΗΠΑ, παρατηρούμε ότι είναι χαμηλότερο, ενώ είναι απόλυτα σίγουρο πως το κλειδί για την ανάπτυξη της έρευνας στην Ευρώπη είναι η αύξηση αυτών των δαπανών με ενεργή συμμετοχή του παραγωγικού τομέα.

Πώς μπορεί η Ευρώπη και ιδιαίτερα η Ελλάδα να αντιμετωπίσει την πρόκληση της Αμερικής και των υπολοίπων ανερχόμενων οικονομιών; Παρακάτω, παρατίθενται μια σειρά από σκέψεις που μπορούν να συμβάλλουν προς την κατεύθυνση αυτή:

1. Αν και η Ευρώπη έχει αυξήσει σημαντικά τη χρηματοδότηση της έρευνας, περισσότερο από το 90% των επιχορηγήσεων προέρχεται από τον δημόσιο τομέα. Συνεπώς, κάθε αύξηση κονδυλίων που γίνεται για την έρευνα, δεν είναι τίποτα άλλο παρά αύξηση των κρατικών επιχορηγήσεων. Ποιος όμως είναι ο ρόλος των ιδιωτικών επιχειρήσεων και φορέων; Μπορούμε να μιμηθούμε τη Φινλανδία που σήμερα δαπανά 3,4% για την έρευνα, όταν το 71% προέρχεται από τον ιδιωτικό τομέα; Ανάλογα παραδείγματα με τη Φινλανδία μπορούμε να αντλήσουμε και από άλλες χώρες, όπως π.χ. η Ιρλανδία.
2. Η βασική έρευνα, θα προτιμούσα να την ονομάζαμε ελεύθερη έρευνα, είναι η βάση για ένα επιτυχημένο σύστημα έρευνας. Το είδος της έρευνας αυτής πρέπει να ξεκινά από μικρές ομάδες και να ολοκληρώνεται μέσω δικτύωσης των ομάδων αυτών με ινστιτούτα, ερευνητικά κέντρα, πανεπιστήμια και τον παραγωγικό τομέα. Για την προώθηση και εξέλιξη της πρέπει να δημιουργηθούν κοινοί εθνικοί ειδικοί λογαριασμοί «common pots» μέσω των οποίων θα ενισχύεται η έρευνα των χωρών, ιδιαίτερα δε, των νέων ερευνητών. Παράδειγμα δημιουργίας κοινού ειδικού λογαριασμού ήταν η πρωτοβουλία της Ένωσης Ευρωπαϊκών Ερευνητικών Οργανισμών (EuroHorc's) για την απονομή βραβείων σε νέους ταλαντούχους επιστήμονες (European Young Investigator Awards). Τα βραβεία αυτά, στη συνέχεια, συμπεριλήφθηκαν στις δράσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (European Research Council), στο πλαίσιο του 7ου Π.Π. της Ε.Ε.
3. Η έρευνα απαιτεί η γνώση να είναι κοινή για όλους τους εταίρους με οφέλη που πολλές φορές ξεπερνούν τα σύνορα των χωρών.
4. Η έρευνα απαιτεί την ανεμπόδιστη διακίνηση των ερευνητών. Μια χαρακτηριστική διαφορά μεταξύ του συστήματος έρευνας των ΗΠΑ και Ευρώπης συναρτάται με τη διοίκηση της έρευνας και τις διαφορετικές συνθήκες που ισχύουν από χώρα σε χώρα. Πράγματι, διαφορετικά συστήματα εισόδου, παραμονής, εργασίας, ιατρικής περίθαλψης, σύνταξης και φορολογικής μεταχείρισης, αλλά και ευκαιρίες για υποδοχή των εξαρτώμενων μελών της οικογένειας του ερευνητή, περιορίζουν την

αγορά εργασίας τόσο για τους ερευνητές όσο και για τις οικογένειές τους. Ήδη, με την οδηγία 2005/71 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, η Ε.Ε. θέσπισε κανόνες για την ελεύθερη διακίνηση των ερευνητών τους οποίους οι χώρες-μέλη καλούνται να υιοθετήσουν. Η Ελλάδα οφείλει να αξιοποιήσει τη δυνατότητα αυτή ώστε να δοθούν κίνητρα σε ερευνητές τρίτων χωρών να εργασθούν στη χώρα μας. Παράλληλα, η Ελλάδα πρέπει να θεσπίσει κίνητρα που να διευκολύνουν τον επαναπατρισμό σε αυτούς που επιθυμούν να επανέλθουν στη χώρα μας.

5. Χρειάζονται μοντέρνα ινστιτούτα και πανεπιστήμια σε όλες τις χώρες της Ευρώπης. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι δομές των πανεπιστημίων είναι σφιχτές και αναχρονιστικές και συνήθως, παρεμποδίζουν την ανάπτυξη των νεαρών ταλέντων. Νέοι επιστήμονες που διορίζονται στην Ελλάδα πολλές φορές δεν έχουν γραφείο να καθίσουν ή τους δίδονται λιγότερο από 100 ευρώ κατ' έτος για να κάνουν την έρευνά τους. Κάθε νέος ερευνητής θα πρέπει να ενισχύεται με ένα σημαντικό χρηματικό ποσό για να μπορεί να συνεχίζει απρόσκοπτα το έργο του, ενώ θα αξιολογείται σε τακτά χρονικά διαστήματα, παράλληλα με την υποδομή στην οποία απασχολείται. Τα ελληνικά πανεπιστήμια έχουν γερασμένο προσωπικό και κατά περίπτωση έλλειμμα σε αξιοκρατικές διαδικασίες. Η λύση υπάρχει, άμεση έξοδος από τα πανεπιστήμια με πλασματικά έτη εργασίας και άμεση προκήρυξη του ενός τρίτου των θέσεων που θα ελευθερωθεί. Φυσικά, η επιλογή των νέων επιστημόνων θα πρέπει να γίνεται με ανοιχτές διαδικασίες (δηλ. με προκηρύξεις που απευθύνονται στη διεθνή κοινότητα), από επιτροπές διεθνούς κύρους, συνεκτιμώντας τις ανάγκες και την αναβάθμιση του κάθε κέντρου ή πανεπιστημίου.

6. Όσον αφορά τη χώρα μας, η έρευνα που διεξάγεται κατά κύριο λόγο, στα 48 ερευνητικά ινστιτούτα και τα πανεπιστημιακά τμήματα της χώρας, χρειάζεται όντως περισσότερη χρηματοδότηση πριν να είναι πολύ αργά. Η χώρα θα πρέπει το συντομότερο δυνατό να γίνει πιο ανταγωνιστική και να βελτιώσει τις υποδομές και τις παρεχόμενες υπηρεσίες της. Οι υποδομές και τα επιστημονικά όργανα που υπάρχουν σήμερα είναι παρωχημένης τεχνολογίας, με αποτέλεσμα σιγά σιγά τα Ερευνητικά Ιδρύματα να γίνονται όλο και λιγότερο ανταγωνιστικά στο να προσελκύσουν και να υλοποιήσουν προγράμματα από το εξωτερικό ή το εσωτερικό.

Όταν οι Ιάπωνες το 1992 διαπίστωσαν ότι οι εξαγωγές τους είχαν αρχίσει να ελαττώνονται, διπλασίασαν τον προϋπολογισμό για τη βασική έρευνα, και σε λίγα χρόνια οι εξαγωγές τους αυξήθηκαν σημαντικά, μια και αποδεδειγμένα η έρευνα αποτελεί το όχημα για την ανάπτυξη μιας χώρας.